

METGES I MEDICINA D'OCCITÀNIA

Jacint CORBELLA

Amb aquesta secció, que ha de ser habitualment de recordatori breu, volem esmentar la influència continuada que han tingut els metges d'Occitània a Catalunya. El fet més important fou el paper esplendorós de Montpeller --- ciutat on va néixer el rei Jaume I l'any 1205 ---, però també la influència clara, científica, ideològica, de moltes figures de la medicina amb ressò universal. Així de Gui de Chaulhac fins els grans psiquiatres de començaments del XIX. També, i en un altre sentit naturalment, el mestratge d'Arnau de Vilanova a Montpeller.

Molt més proper ens queda el record d'un esforç que tingué una durada que fou malauradament curta: la relació que va establir una revista, "*La Medicina Catalana*", portada principalment per Leandre Cervera, que es manifestava, des del primer número, com a "*Portantveu de l'Occitània Mèdica*".

Ara la circumstància és diferent, però si que cal marcar l'antecedent. Aquesta és la finalitat de la nova secció que avui encetem. Cal recordar, i si és possible relligar, les relacions en el camp de la medicina i de la història de la ciència, entre Occitània i Catalunya, bessones en molts aspectes.

La nostra intenció ara és remarcar el fet, recordar el que pot quedar llunyà o gairebé desconegut, és a dir fer memòria. En el primer número de "*La Medicina Catalana*", datat el 15 d'octubre de 1933, la presentació editorial sobre Occitània Mèdica està signada pel Dr. Ismael Girard, (de Tolosa i Axles-Thermes). Recorda també la participació en el consell consultiu de les Monografies Mèdiques, dirigides per Jaume Aiguader, de metges de la Gasconya, el Llenguadoc, la Provença, el Llemosí i l'Alvèrnia.

En una altra de les noves seccions de la revista, la de recuperació de textos antics, tenim la memòria doctoral exhumada per Pere Vallribera, que va ser feta per un metge del Principat i fou presentada a l'Escola de Montpeller. I aquí el recordatori de tres grans psiquiatres, que vivien ara fa dos-cents anys, nascuts a les terres de la Garona, estudiants a Tolosa del Llenguadoc i amb obra de primer nivell després a París al llarg de tres generacions. Foren Pinel, Esquirol i Falret.

TRES GENERACIONS DE PSIQUIATRES DEL LLENGUADOC

La psiquiatria expressada en llengua francesa té dos grans mestres, seguits en el temps, que van impulsar el coneixement de l'especialitat fins a situar-se en el primer lloc en el món del seu temps, pel que fa a l'estudi de la patologia mental. Entre ells els grans clàssics de la psiquiatria: Pinel i Esquirol. Aquí farem memòria de les seves arrels occitanes.

** Philippe Pinel va néixer el 20 d'abril de 1745 a Jonquieres, (Alexander diu Saint-André) prop de Castres, en el que ara és departament del Tarn. Estudià medicina a Tolosa de Llenguadoc i va atènyer el grau de doctor el desembre de 1773, quan tenia 28 anys. De seguida va anar a Montpeller, un dels grans centres encara de la medicina, per millorar i perfeccionar els seus coneixements i al cap d'algun temps, el 1778, ja fa cap a París.

Al començament la vida és difícil, escriu articles i aviat es fa càrrec de "La Gazette de la Santé", el 1784. Tradueix algun llibre i el 1786 ja li coneixem alguna activitat assistencial en malalts mentals.

La Revolució, començada el 1789, el compta entre els seus partidaris, tot i que amb to moderat. El 1793 és metge de l'hospital de Bicêtre, un dels grans centres d'assistència de la patologia mental. Allí es forja la llegenda de la intervenció de Pinel en l'alliberament dels malalts mentals de les seves cadenes.

Després entra en l'ensenyament i el maig de 1795, quan té quaranta anys justos, és metge-xef a la Salpêtrière. Allà hi farà tota la seva obra durant gairebé trenta anys més. El 1803 és membre de l'Institut, el 1805 metge consultor de l'emperador. Està a la llista de la primera sèrie de condecorats amb la Legió d'Honor, que creà Napoléon. A partir de 1823 els episodis de patologia vascular cerebral el porten a un deteriorament progressiu que acaba amb la seva vida el 25 d'octubre de 1826, quan tenia 81 anys.

L'obra de Pinel és molt important en el camp de la psiquiatria, principalment en dos aspectes. Un és la d'aclariment de les classificacions de la malaltia mental, aportant una simplificació respecte a les idees anteriors. El segon aspecte és molt més de tipus social, la valoració del malalt com a persona que té drets, que no ha de ser sotmès a una restricció innecessària, i demostra que no sempre és perillós. Amb Pinel, i no és pas ell sol, des d'un punt de vista teòric, millora la consideració humana del malalt mental. De fet és dels qui va ajudar més a canviar les actituds de la societat envers els que se'n deia ben sovint bojos.

L'obra escrita de Pinel és important i s'ha de considerar clàssica dins de la història de la psiquiatria. L'obra que va tenir més influència és potser el "Traité médico-philosophique sur l'aliénation mentale" publicat el 1801, i amb una segona edició, també important, el 1809. És una obra clàssica i centra molt la seva atenció en la mania, que és el model més típic. De fet Pinel fa la gran divisió de les malalties mentals, de les psicosis, basada en un esquema senzill, en quatre grups principals. Són les melancolies, manies sense deliri, manies amb deliri i demències (sigui deteriorament intel·lectual o idiòcia).

** El segon d'aquests grans psiquiatres és Etienne Dominique Esquirol. És el gran seguidor de Pinel i els dos formen la base del desenvolupament de la psiquiatria moderna en llengua francesa, en un moment determinat potser la de més influència en el món. Va néixer a Tolosa el 3 de febrer de 1772, havia iniciat estudis eclesiàstics que la Revolució va tallar. Comença els estudis de medicina a Tolosa el 1792, els interromp per fets de guerra i els acaba a Montpeller. El 1799 ja és a París i treballa entre altres llocs a la Salpêtrière, on hi ha Pinel. El 1805 presenta la seva tesi: "Les passions considérées comme causes, symptômes et moyens curatifs de l'aliénation mentale". El 1812 obté una plaça de metge ordinari de la Salpêtrière. Després acull malalts a casa seva i el 1827 compra els terrenys d'Ivry per fer un gran sanatori. És important el seu informe al ministre de l'Interior sobre "Des établissements consacrés aux aliénés en France et des moyens de les améliorer" fet l'any 1819. El 1820 és membre de l'Acadèmia de Medicina.

La mort de Royer-Collard, el 1825, fa que Esquirol passi a ser metge en cap de la Maison Royale de Charenton. Té una intervenció molt important en la llei de 1838 sobre els malalts mentals, que tindrà una gran influència en la visió dels alienats. Va morir a París el 12 de desembre de 1840, als 68 anys.

Esquirol va influir a les idees de la societat del seu temps. Les seves lliçons, ja a la Salpêtrière, des de 1817, els informes; els mateixos dinars dels diumenges amb els seus deixebles al sanatori d'Ivry, tot va contribuir a consolidar el seu prestigi d'alienista i de mestre. L'obra escrita més transcendent no arriba fins el 1838, tot i que de fet hi ha un recull de molts treballs anteriors. Es, a més a més, un text amb il·lustracions, que incrementen el seu valor didàctic. Es un altre dels textos clàssics de la psiquiatria, en dos volums: "Des maladies mentales considérées sous les rapports médical, hygiénique et médico-légal".

Entre les principals aportacions al contingut de la psiquiatria cal fer notar una modificació de la classificació, la diferenciació del concepte d'al·lucinació, que ell va introduir, separant-lo del de il·lusió, i els estudis sobre les "monomanies". També fou important la seva descripció de la idiòcia.

** Encara queda un tercer membre d'aquesta línia, Jean Pierre Falret, nascut el 26 de maig de 1794 (aleshores 7 de prairial de l'any II) a Marcilhac-sur-Célé, actual departament del Lot. Va estudiar a Cahors, després a Montpel·lier, i com els anteriors, aviat marxà a París. Allà fou un dels deixebles més importants d'Esquirol. També va fundar el seu sanatori particular a Vanves, junt amb Félix Voisin. El 1831 és cap de la secció d'idiotes de la Salpêtrière, el que fa que tingui un paper de primer ordre en l'evolució de la psiquiatria infantil. Anys més tard passa a a la secció d'adults. Feu un bon ensenyament clínic, i des del 1835 fou membre de l'Acadèmia de Medicina. La seva obra fou extensa, més en l'aspecte assistencial, la preocupació social pels alienats. Així va intentar un asil per a convalsents i crear les "societats de patronatge". Va morir, als 76 anys, el 28 d'octubre de 1870, retirat al seu poble de naixement.

Com a punt final caldria remarcar que els grans impulsors de la llei de 1838 són Esquirol i els seus deixebles, bàsicament Jean Pierre Falret i Guillaume Ferrus. Aquest era també llenguadocià de l'extrem alpi. Havia nascut a Châteu-Queyras, prop de Briançon, el 2 de setembre de 1784. Però aquesta ja és una altra línia.